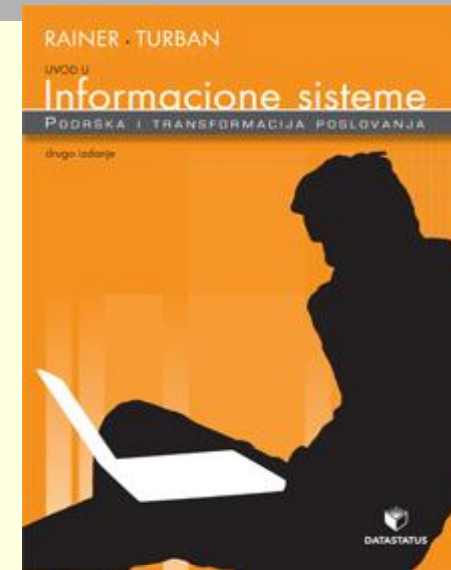

POSLOVNI INFORMACIONI SISTEMI

prof. dr Zlatko Langovi

Vodi kroz tehnologiju 1

Ra unarski hardver

Sadržaj

VT1.1 Uvod

VT1.2 Centralna procesorska jedinica (CPU)

VT1.3 Memorija

VT1.4 Hijerarhija računara

VT1.5 Ulazne i izlazne jedinice

VT1.6 Inovacije u korišćenju hardvera

VT1.7 Strategijska pitanja vezana za hardver

Ciljevi u enja

- Utvrditi osnovne hardverske komponente ra unarskog sistema.
- Opisati strukturu i princip rada centralne procesorske jedinice.
- Razmotrite odnos izme u strukture i performansi komponenti mikroprocesora.
- Opisati primarnu (radnu) i sekundarnu (trajnu) memoriju.

Ciljevi učenja (nastavak)

- Objasniti razliku između brzine, troškova i kapaciteta primarne (radne) i sekundarne (trajne) memorije.
- Definirati sekundarnu (trajnu) memoriju veoma velikog kapaciteta i opisati razne tipove korporacijskih sistema za čuvanje velike količine podataka.
- Opisati hijerarhiju računara prema procesorskoj snazi i ulogama računara.

Ciljevi učenja (nastavak)

- Opisati razne tipove ulaznih i izlaznih jedinica i njihovu primenu.
- Opisati inovacije u korišćenju hardvera.
- Razmotrite strategijska pitanja koja povezuju projektovanje hardvera i poslovnu strategiju.

VT1.1 Uvod

Hardver se odnosi na fizičku opremu koja se koristi za aktivnosti računarskog sistema kao što su ulaz, procesiranje, izlaz i čuvanje.

Hardver i sledeće komponente:

- Centralna procesorska jedinica (CPU)
- Primarna ili radna memorija
- Sekundarna ili trajna memorija
- Ulazne jedinice
- Izlazne jedinice
- Komunikacione jedinice

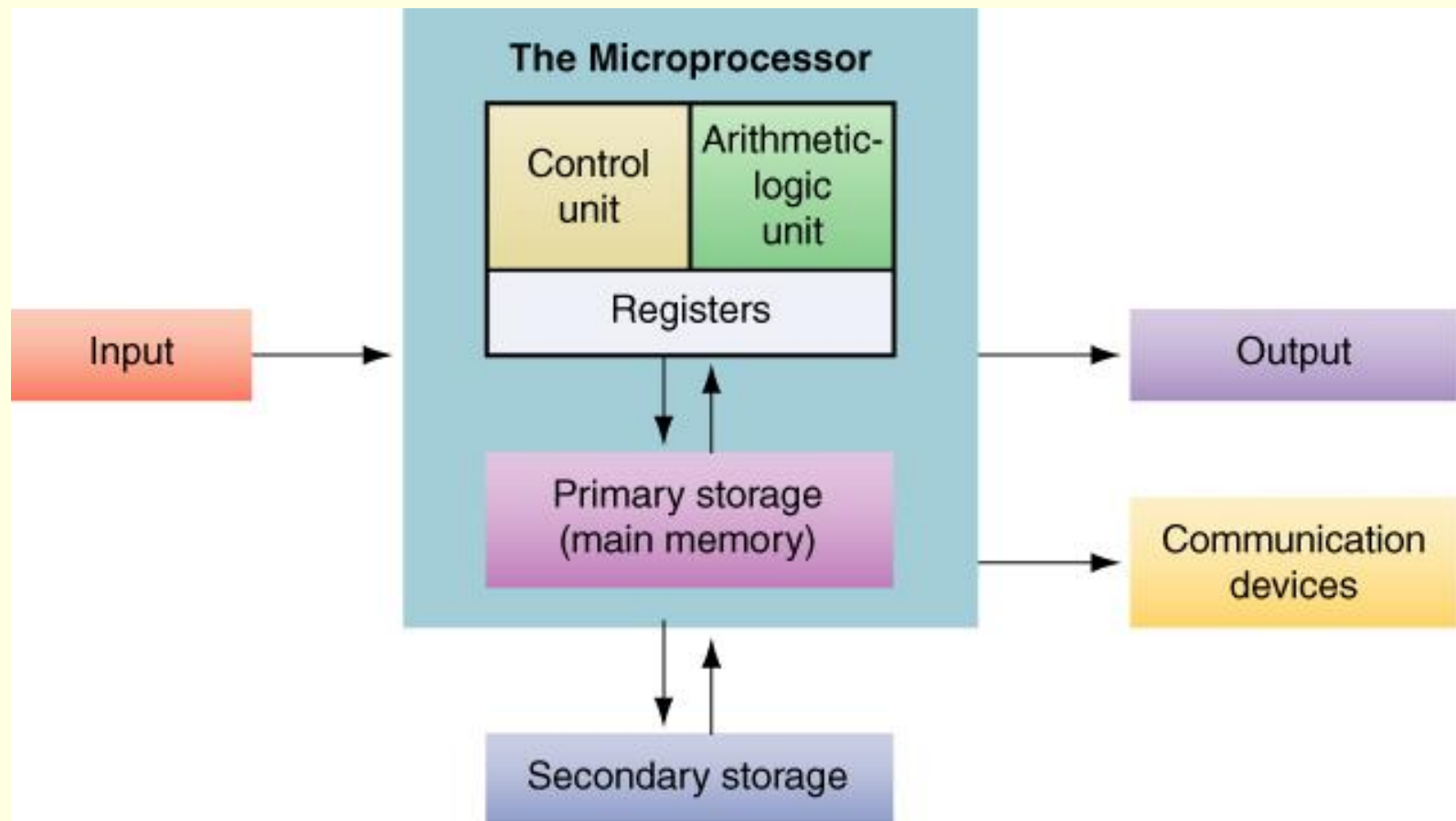
VT1.2 Centralna procesorska jedinica (CPU)

- **Centralna procesorska jedinica (CPU)**
zapravo ra una, odnosno „barata brojevima“ unutar svakog ra unara.
- Mikroprocesor
  - Kontrolna jedinica
  - Aritmeti ko-logi ka jedinica (ALU)
  - Registri

Centralna procesorska jedinica (CPU)

(nastavak)

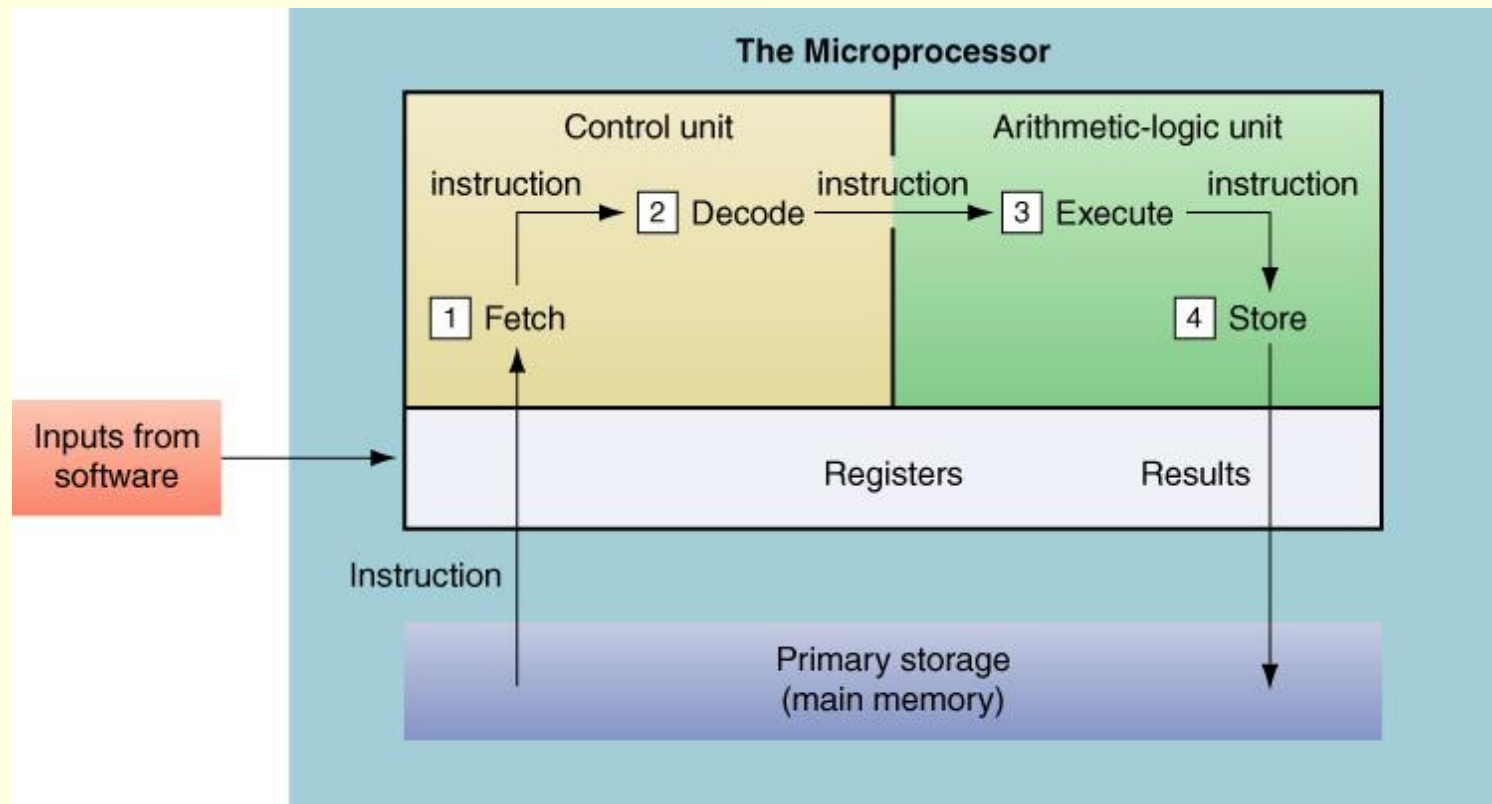

Princip rada CPU

- Binarni oblik
- Mašinski ciklus
- Radna frekvencija
- Dužina reči
- Širina magistrale
- Debljina linije

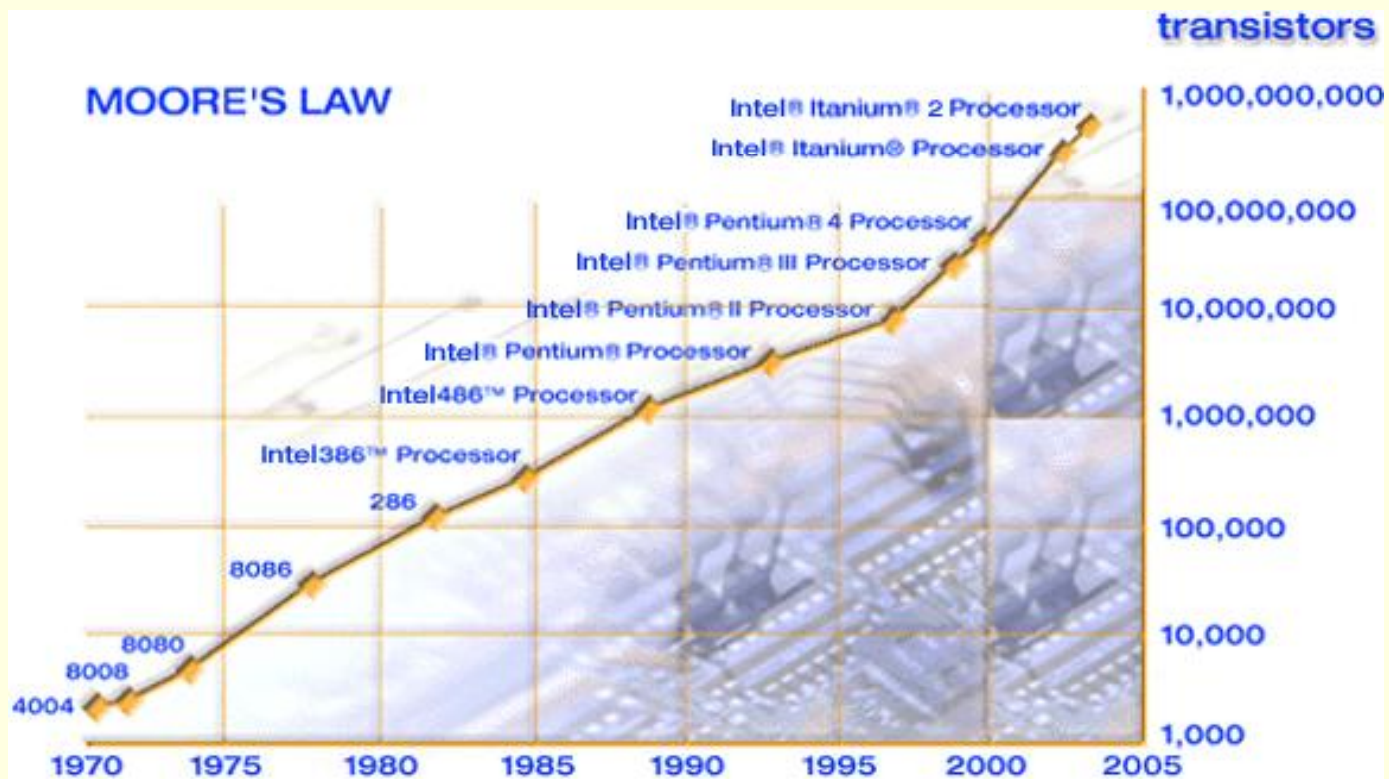
Princip rada CPU (nastavak)

See this [view](#) from Intel of how a chip works

Napredak u razvoju mikro ipova

Murov zakon: složenost mikroprocesora udvostru avati na svake dve godine.

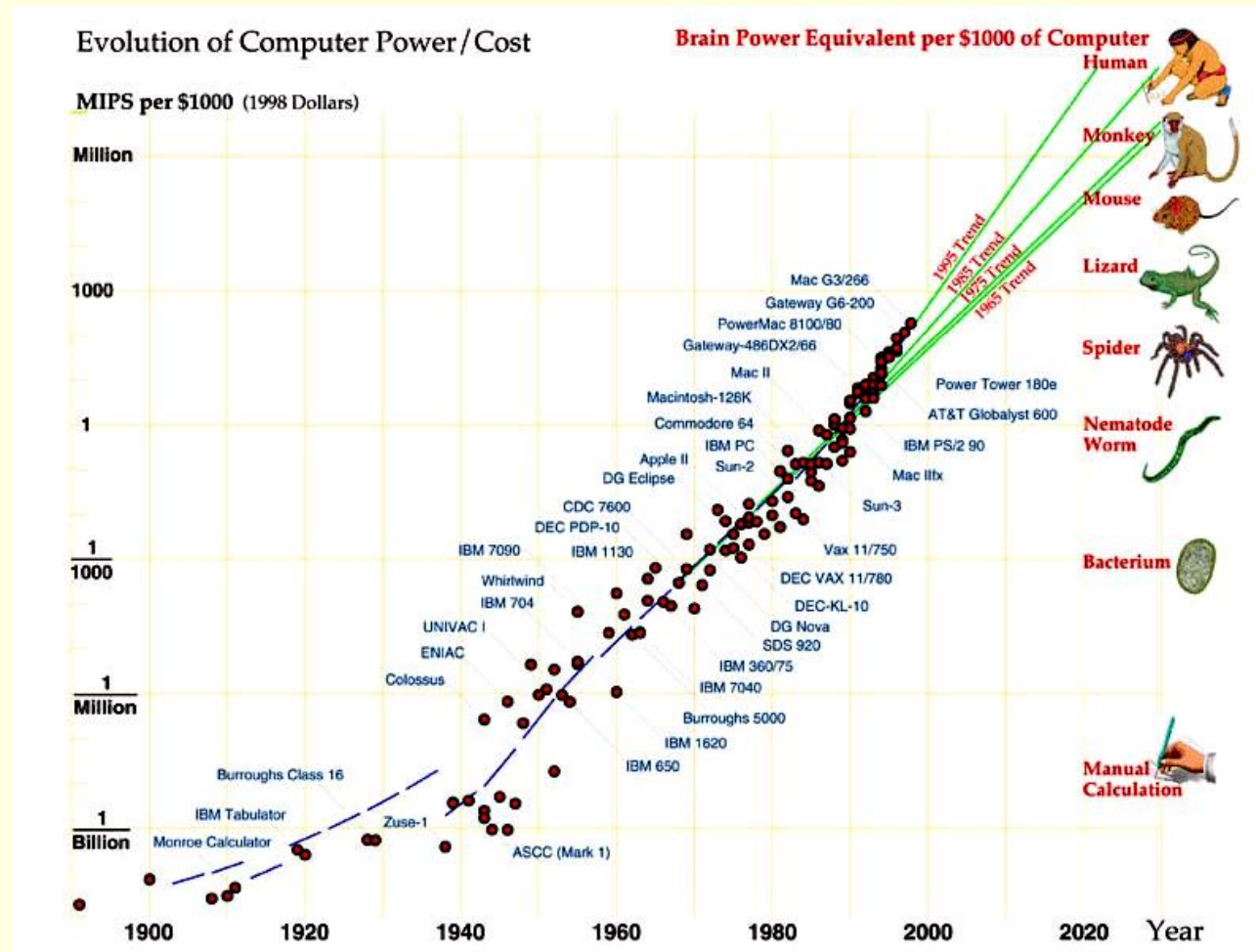

The Evolution of Chips

For a look at the evolution of chips from the Intel 4004 to multicore chips, click [here](#).

Evolution of Computer Power/Cost

VT1.3 Memorija

Dve osnovne kategorije memorije:

- Radna memorija
- Trajna memorija

Kapacitet memorije

- Bit
- Bajt

Na ovoj slici, jedan bajt,
01001000, predstavlja
slovo H

Hijerarhija kapaciteta memorije

- Kilobajt
- Megabajt
- Gigabajt
- Terabajt
- Petabajt
- Exabajt
- Zetabajt

Radna memorija

- **Radna memorija** ili **glavna memorija** uva tri tipa informacija:
  - Podatke koje CPU treba da obradi;
  - Instrukcije kako CPU treba da obradi te podatke;
  - Programe operativnog sistema koji upravljaju raznim aspektima računarskih operacija.
- Radna memorija se nalazi u tipovima koji su postavljeni na glavnoj štampanoj ploči računara, koja se naziva **matična ploča**.

Osnovni tipovi radne memorije

- Registri
- Random access memory (RAM)
- Keš memorija
- Read-only memory (ROM)

Radna memorija

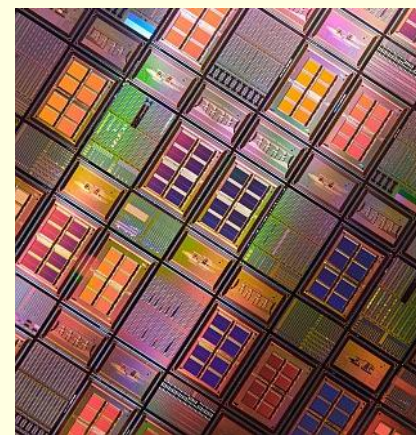
Registar

RAM

Keš

MRAM

Unutrašnjost personalnog računara

Hard
disk
drive

a

CPU
board
with
fan

d

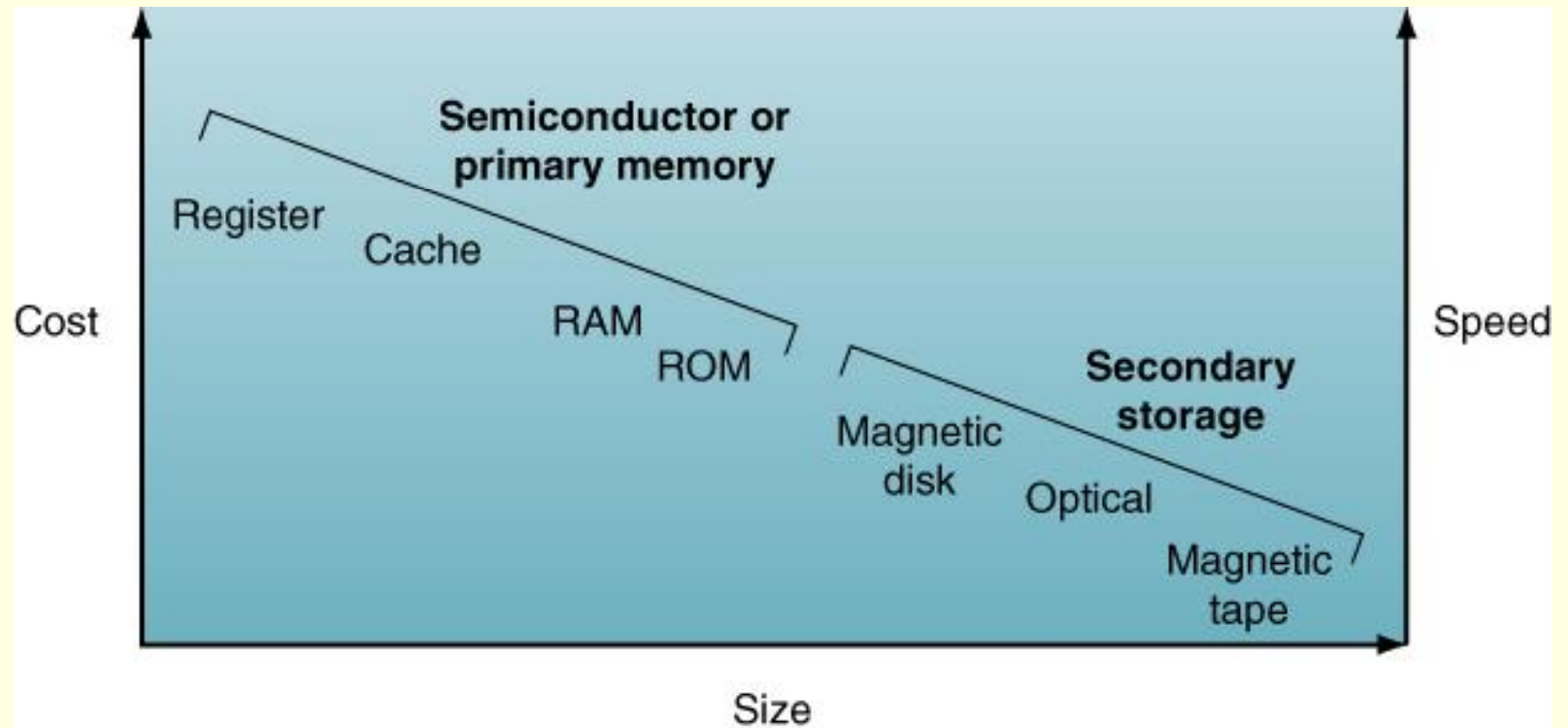
Floppy
disk
drive

b

RAM

c

Primary versus Secondary Memory

Trajna memorija

Kapacitet memorije je takav da uva velike koli ine podataka na duži vremenski period.

- Magnetna traka (sekvencijalni pristup)
- Magnetni disk (direktan pristup)

Magnetna traka

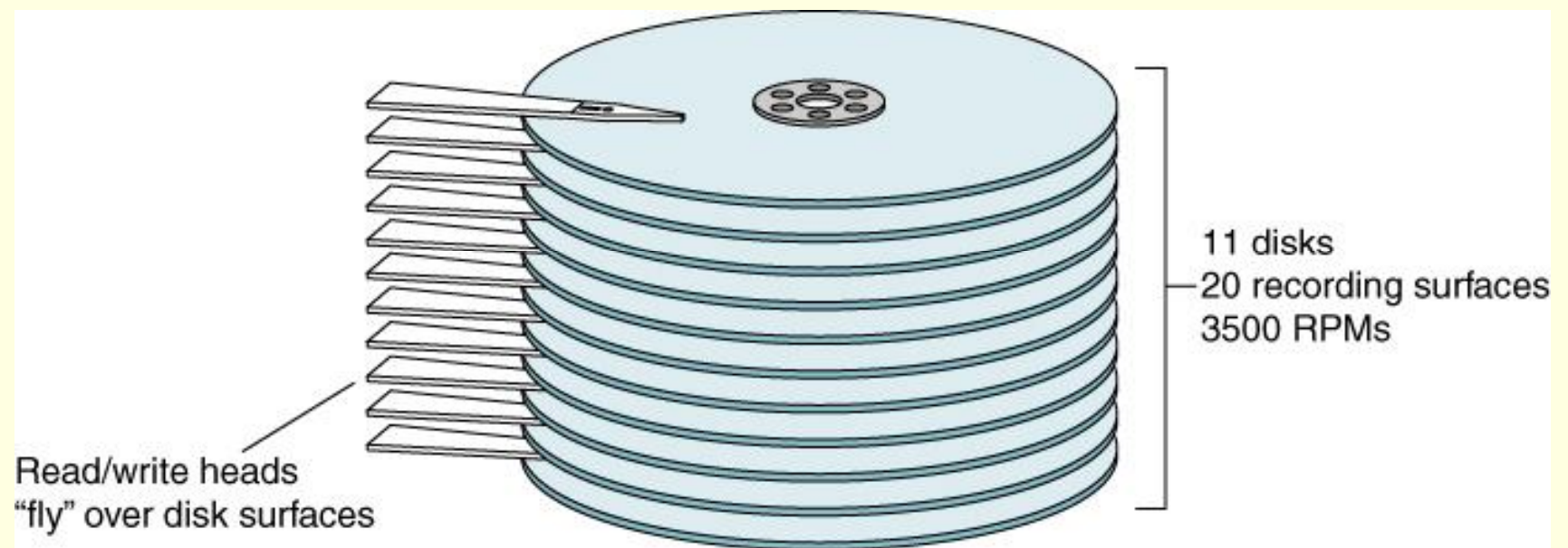
Magnetic tape reel

Magnetic tape cartridge

Hard-disk (magnetni disk)

Hard-disk

----- spindle

----- read/write head

----- platter

The IBM Microdrive

Optički memorijski uređaji

- **Optički memorijski uređaji:** Oblik trajne memorije u kojoj laser očitava površinu plastičnih reflektivnih uređaja.
  - Kompaktni disk, Read-Only Memory (CD-ROM)
  - Digital Video Disk (DVD)

Ure aji fleš memorije

- Fleš memorija
- Ure aji fleš memorije
- USB disk

Ure aji fleš memorije

USB disk

Sony Microvault Tiny Drive

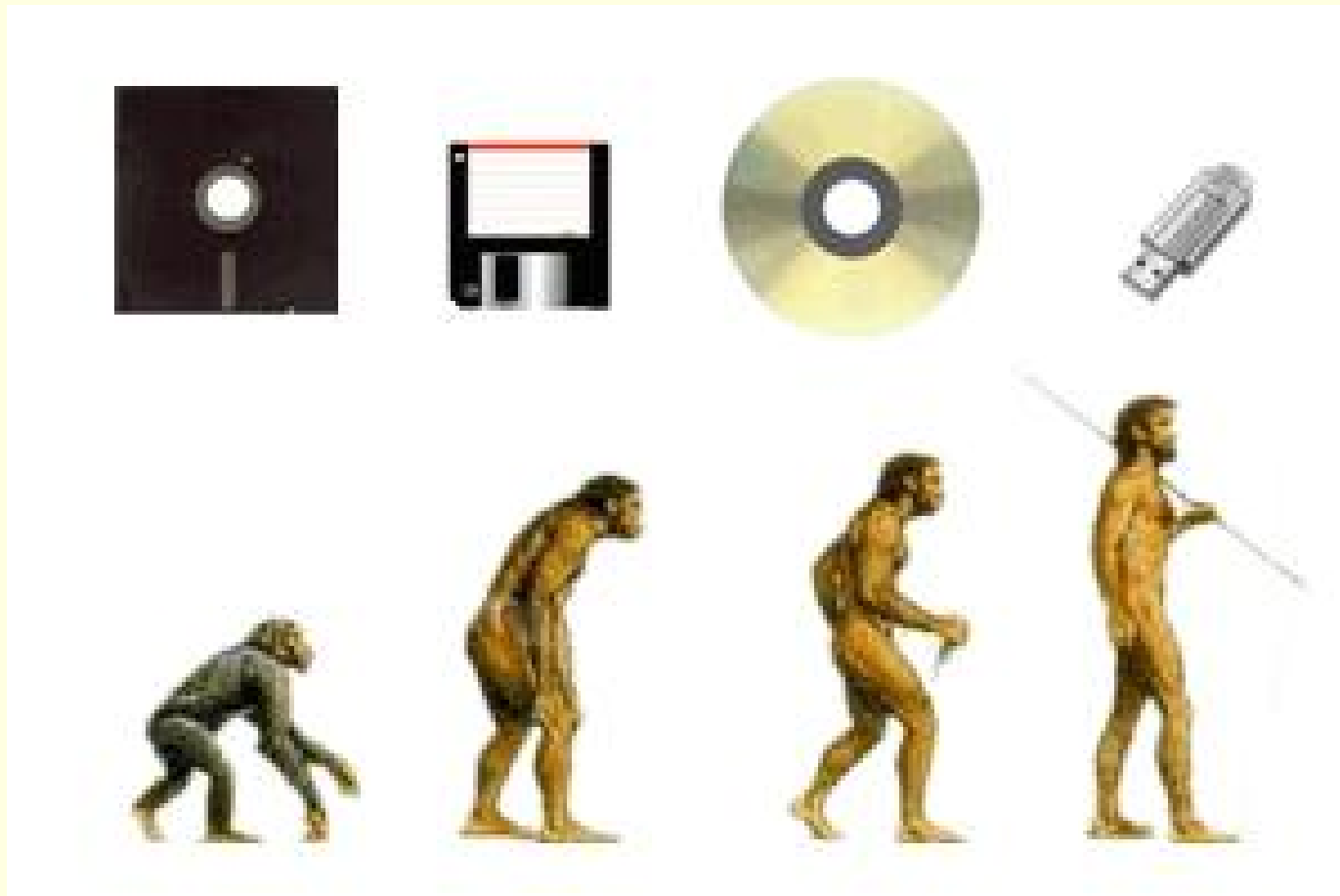
Korporacijski sistemi za uvanje velikih koli ina podataka

- **Korporacijski sistemi za uvanje velikih koli ina podataka:** Nezavisan eksterni sistem od dva ili više memorijskih ure aja.
- Tri tipa korporacijskih sistema za uvanje velikih koli ina podataka:
  - Redundantan niz nezavisnih diskova (RAID)
  - Mreža za uvanje podataka (SAN)
  - Memorija povezana mrežom (NAS)

Evolution of Man and Storage

VT1.4 Hijerarhija računara

- Superra računari
- Mejnfrejm računari
- Minira računari
- Radne stanice
- Noutbuk računari i desktop personalni računari
- Ultramobilni PC
- Računarski uređaji

NASA Supercomputer

Mejnfrejmovi i minira unari

IBM System Z
mainframe

IBM iSeries
midrange
computer

Desktopovi, laptopovi, noutbukovi

**Dell
desktop**

HP notebook

**IBM Thinkpad
laptop (now
Lenovo)**

Ultramobilni PC

VT1.5 Ulazni i izlazni uređaji

- **Ulazni uređaji** omogućavaju nam da podatke unesemo u računar. Dva osnovna tipa uređaja za unos podataka:
  - **Uređaji koje uvijek koristi za unos podataka** su tastatura, miš, pokazivač, pokazivač s kuglicom, džojstik, olovka za pisanje po ekranu i uređaj za prepoznavanje glasa;
  - **Uređaji za automatizovan unos podataka** unose podatke sa minimalnom ljudskom intervencijom (npr., ita bar kôda).
    - Ubrzavanje prikupljanja podataka;
    - Smanjenje grešaka;
    - Prikupljanje podataka od izvora transakcije ili druge akcije.

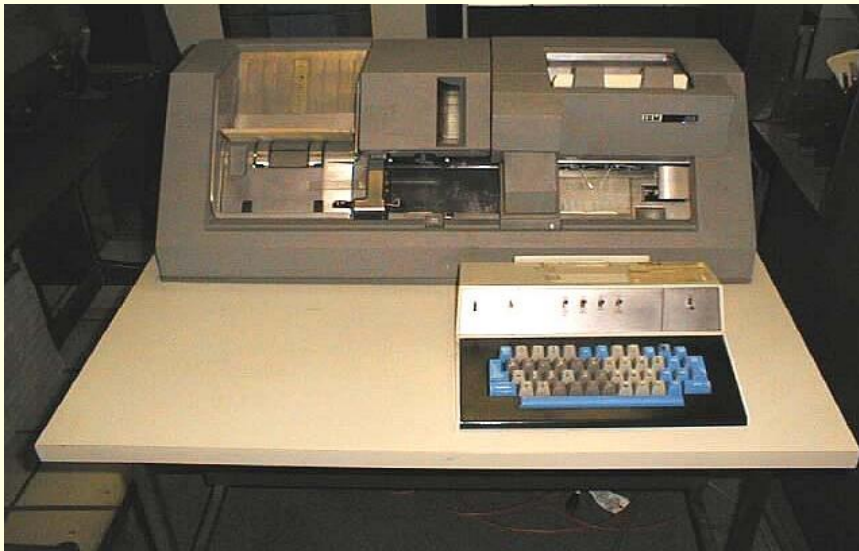
Ulazni i izlazni uređaji (nastavak)

- **Izlaz** koji generiše računar može se preneti do korisnika pomoću raznih izlaznih uređaja i medija, koji obuhvata:
  - Monitori
  - Štampa i
  - Crta i dijagrama
  - Glasovni izlaz

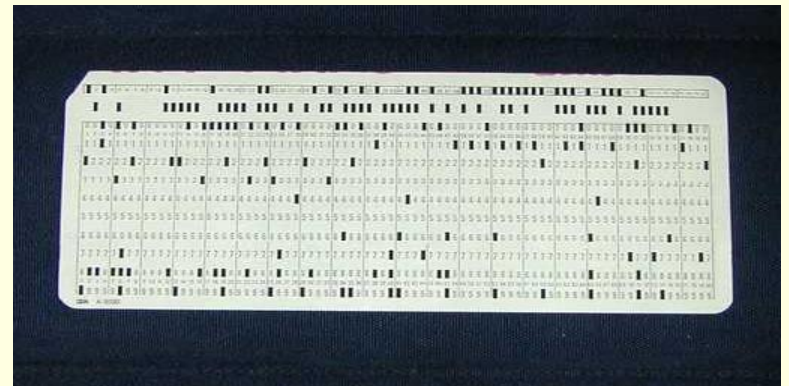
We've come a long way!

Keypunch machine

Punch card

Prvi miš

A very early (if not the first)
mouse demonstration in 1968.

Microsoft Seadragon

Microsoft Seadragon is a very interesting interface. See a demonstration [here](#).

The Multitouch Screen

Jeff Han presents the multitouch screen at the TED talks.

Microsoft Surface Computing

Microsoft Surface Computing offers a new interface for users. This technology is also called the Microsoft “coffee table.” [Demo](#)

Another look at Microsoft Surface Computing
[Demo](#)

Bluetooth laserska virtuelna tastatura

The Maltron tastatura

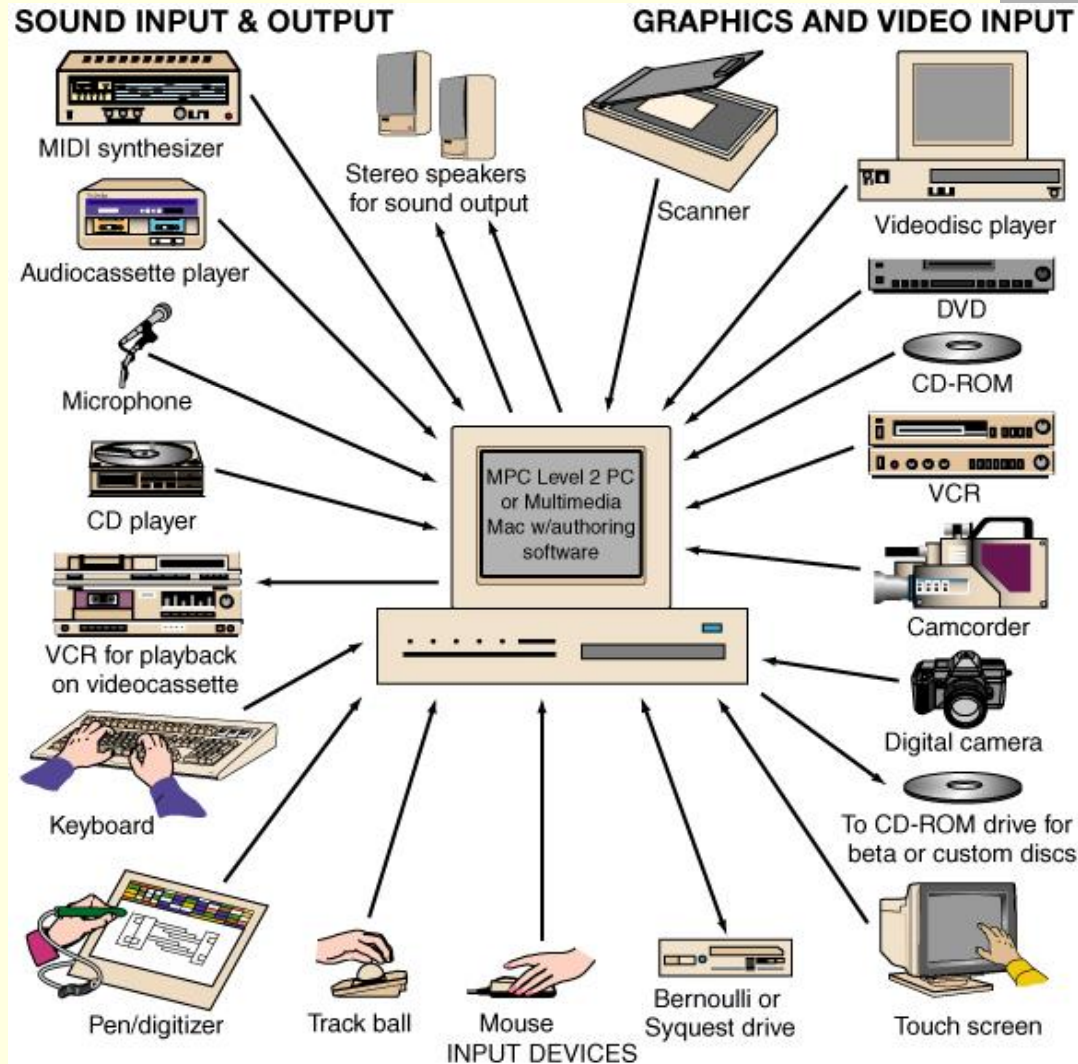

Multimedijska tehnologija

- **Multimedijska tehnologija** podrazumeva integraciju teksta, slike, zvuka, animaciju i digitalizovan pokret zasnovan na računaru.
- Tehnologija spaja mogu nositi računara sa mogućnostima televizije, video-rekordera, CD i DVD plejera, video i audio-opreme za snimanje, muzičke tehnologije i tehnologije video-igara.

Multimedia Authoring System

VT1.6 Inovacije u korišćenju hardvera

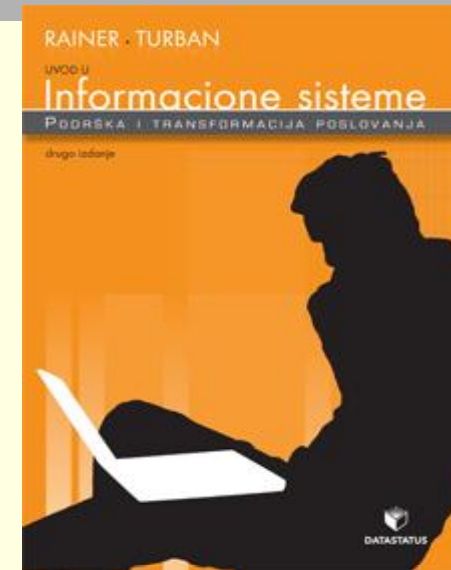
- Farme servera
- Virtuelizacija
- Grid računarstvo
- Uslužno računarstvo
- Rubno računarstvo
- Autonomno računarstvo
- Nanotehnologija (see these [slides](#))

VT1.7 Strategijska pitanja vezana za hardver

- Kako organizacije prate brze promene cena i performansi hardvera?
- Koliko često organizacija treba da unapređuje svoje računarske i memorijske sisteme?
- Da li se unapređenje hardvera povećati li nu i organizacionu produktivnost?
- Kako organizacije mogu da mere tu produktivnost?
- Kako organizacije treba da upravljaju radom na daljinu?

POSLOVNI INFORMACIONI SISTEMI

prof. dr Zlatko Langovi

Vodi kroz tehnologiju 2

Raunarski softver

Sadržaj

VT2.1 Značaj softvera

VT2.2 Sistemski softver

VT2.3 Aplikativni softver

VT2.4 Softverska pitanja

VT2.5 Programski jezici

Ciljevi učenja

- Uočiti razliku između dva osnovna tipa softvera.
- Opisati opšte funkcije operativnog sistema.
- Opisati osnovne tipove aplikativnog softvera.

Ciljevi učenja (nastavak)

- Opisati najveće softverske probleme u današnjim organizacijama.
- Razmotriti prednosti i nedostatke softvera otvorenog kôda.
- Objasniti kako je softver evoluirao i razmotriti buduće trendove.

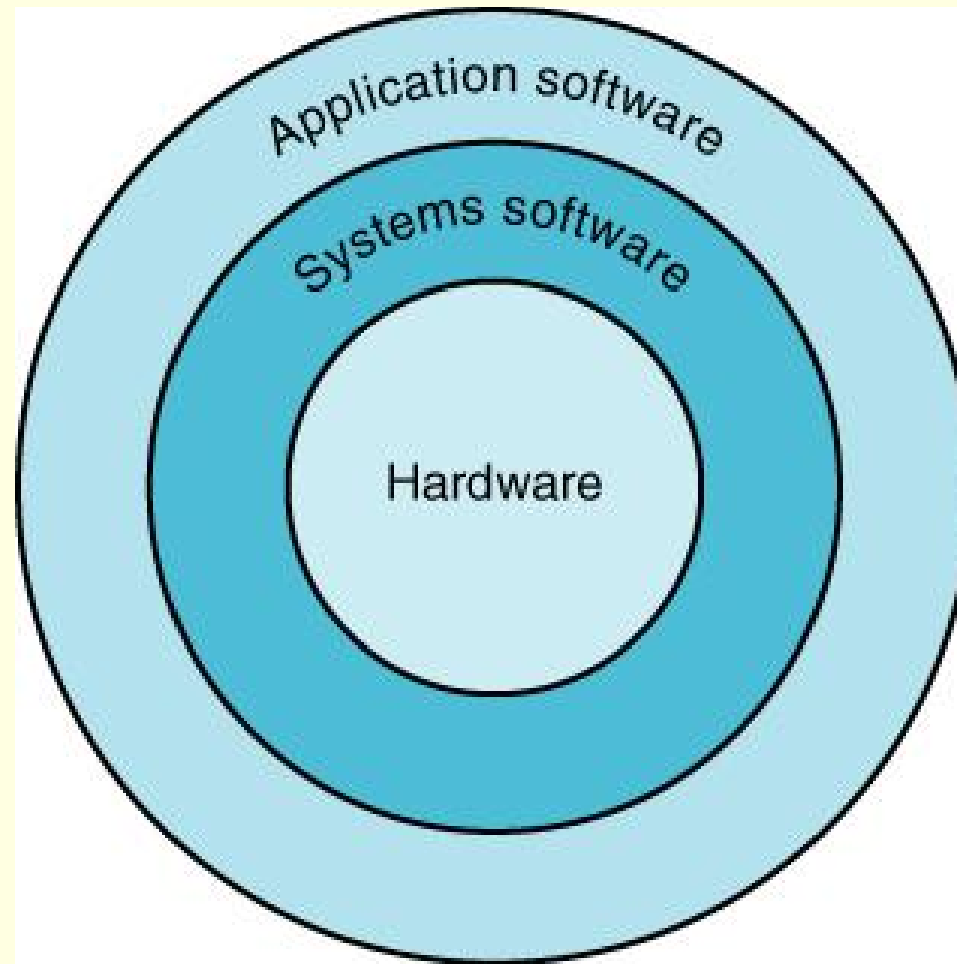
VT2.1 Značaj softvera

- Računarski program
- Princip skladištenja programa
- Dokumentacija

Značaj softvera (nastavak)

Tipovi softvera

- Sistemski softver
- Aplikativni softver

VT2.2 Sistemski softver

- Programi za upravljanje sistemom
- Operativni sistem

Apple OS X Leopard

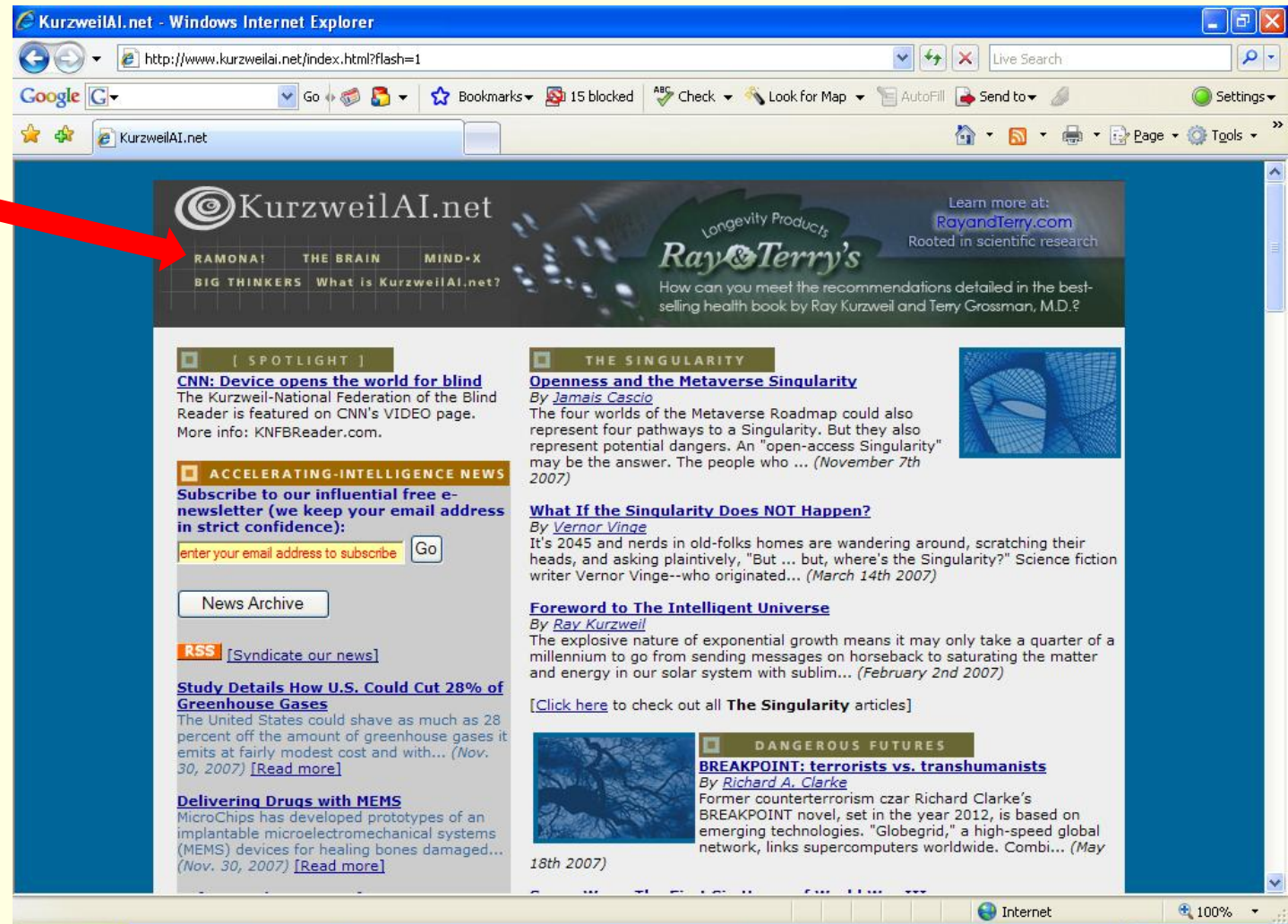
Funkcije operativnog sistema

- Višeprogramski rad
- Višenitni rad
- Višeprosesorski rad
- Virtuelna memorija
- Grafi ki korisni ki interfejs (GUI)
- Socijalni interfejs

Example of Social Interface Using an Avatar

Avatar

The screenshot shows a Windows Internet Explorer browser window displaying the KurzweilAI.net website. The browser's address bar shows the URL <http://www.kurzweilai.net/index.html?flash=1>. The website header features the KurzweilAI.net logo, navigation links for "RAMONA!", "THE BRAIN", and "MIND-X", and a "BIG THINKERS" section. A red arrow points from the word "Avatar" to the KurzweilAI.net logo. The main content area is divided into several sections:

- [SPOTLIGHT]**: A news item titled "CNN: Device opens the world for blind" with a sub-headline "The Kurzweil-National Federation of the Blind Reader is featured on CNN's VIDEO page. More info: KNFBReader.com."
- ACCELERATING-INTELLIGENCE NEWS**: A subscription form for a newsletter with the text "Subscribe to our influential free e-newsletter (we keep your email address in strict confidence):" and a "Go" button.
- News Archive**: A button labeled "News Archive".
- RSS [Syndicate our news]**: A link to syndicate news.
- Study Details How U.S. Could Cut 28% of Greenhouse Gases**: A news item with a sub-headline "The United States could shave as much as 28 percent off the amount of greenhouse gases it emits at fairly modest cost and with..." and a "[Read more]" link.
- Delivering Drugs with MEMS**: A news item with a sub-headline "MicroChips has developed prototypes of an implantable microelectromechanical systems (MEMS) devices for healing bones damaged..." and a "[Read more]" link.
- THE SINGULARITY**: A section with a sub-headline "Openness and the Metaverse Singularity" by *Jamais Cascio*. The text discusses "The four worlds of the Metaverse Roadmap" and "potential dangers." It includes a "[Click here to check out all The Singularity articles]" link.
- What If the Singularity Does NOT Happen?**: A sub-headline by *Vernor Vinge* with a sub-headline "It's 2045 and nerds in old-folks homes are wandering around, scratching their heads, and asking plaintively, 'But ... but, where's the Singularity?'" and a "[Read more]" link.
- Foreword to The Intelligent Universe**: A sub-headline by *Ray Kurzweil* with a sub-headline "The explosive nature of exponential growth means it may only take a quarter of a millennium to go from sending messages on horseback to saturating the matter and energy in our solar system with sublim..." and a "[Read more]" link.
- DANGEROUS FUTURES**: A section with a sub-headline "BREAKPOINT: terrorists vs. transhumanists" by *Richard A. Clarke*. The text discusses "Former counterterrorism czar Richard Clarke's BREAKPOINT novel, set in the year 2012, is based on emerging technologies." It includes a "[Read more]" link.

The browser's status bar at the bottom shows "Internet" and "100%" zoom level.

Pomo ni sistemski programi

- Pomo ni sistemski programi
- Uslužni programi
- Kontrolori performansi
- Sistemski kontrolori bezbednosti

VT2.3 Aplikativni softver

- Aplikativni softver specifi ne namene
- Ugovorni softver
- Aplikativni softver masovne distribucije
- Paketi

VT2.4 Softverska pitanja

- Defekti softvera
- Evaluacija i odabir softvera
- Licenciranje softvera
- Otvoreni sistemi
- Sistem otvorenog kôda
- Softver kao usluga/servis (SaaS)

VT2.5 Programski jezici

- Jezik prve generacije (mašinski)
- Jezik druge generacije (asemblerski)
- Jezik treće generacije (proceduralni)
- Jezik četvrte generacije (neproceduralni)
- Vizuelni programski jezici

Objektno orijentisani jezici

- **Objektno orijentisani jezici:** Programming language that encapsulate a small amount of data with instructions about what to do with data.
  - Metode
  - Objekti
  - Encapsulation
  - Jednostavno ponovno korišćenje objekata

Hypertext Markup Language and Extensible Markup Language

- Hipertekst
- Hiperlinkovi
- Hipertekstualni dokument
- Hypertext markup language (HTML)
- Extensible markup language (XML)

Pore enje HTML i XML

English Text

MNGT 3070
Introduction to MIS
TITLE>
3 semester hours
Professor Smith

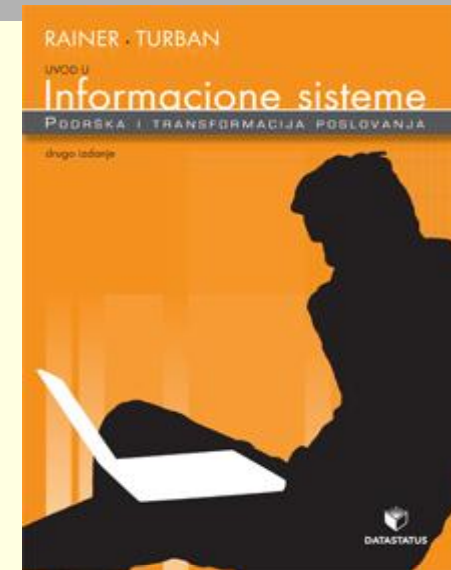
HTML

```
<TITLE>Course Number</TITLE>  
<BODY>  
  
<UL>  
<LI>Introduction to MIS  
<LI>3 semester hours  
<LI>Professor Smith  
</UL></BODY>
```

XML

```
<Department and course="MNGT 3070">  
<COURSE TITLE>Introduction to MIS<COURSE  
  
<HOURS UNIT="Semester">3</NUMBER OF HOURS>  
<INSTRUCTOR>Professor Smith<INSTRUCTOR>
```

POSLOVNI INFORMACIONI SISTEMI

prof. dr Zlatko Langovi

Vodi kroz tehnologiju 3

Zaštita informacionih sistema

Sadržaj

VT3.1 Uvod

VT3.2 Zaštita informacionih sredstava
adekvatnim ponašanjem korisnika

VT3.3 Zaštita informacionih sredstava
pomoću računarskih resursa

Ciljevi učenja

- Utvrditi kakvim ponašanjem korisnik može da zaštiti informaciona sredstva.
- Utvrditi radnje zasnovane na računaru koje korisnik može izvršiti da bi zaštitio svoja informaciona sredstva.

Ponašanje korisnika

- Ne pružati nepoznatima li ne informacije u bilo kojem obliku
- Zaštitite svoj jedinstveni matični broj građana (JMBG)
- Korisnik treba da traži da se na njegovoj kreditnoj kartici nalazi i njegova slika
- Koristite virtuelne kreditne kartice
- Know your credit card billing cycles

Ponašanje korisnika (nastavak)

- Ograničiti korišćenje svoje debitne kartice
- Ne primati bilo kakvu poštu na svoju kućnu adresu
- Koristiti seckalicu za papir
- Pristupiti kompaniji koja pruža proaktivnu zaštitu ličnih informacija

Sredstva zasnovana na ra unaru

- Nikad ne treba da se otvaraju datoteke u prilogu e-pošte ukoliko ih korisnik nije zatražio, čak i ako e-pošta dolazi od ljudi koje poznaje i kojima veruje.
- Nikad ne treba da se otvaraju prilozi ili linkovi sa vebom u sastavu e-pošte koju je neko dobio od ljudi koje ne poznaje.
- Nikad ne treba prihvatati datoteke koje se prenose za vreme netovanja putem interneta ili za vreme razmenjivanja instant poruka.
- Ne preuzimati bilo kakve datoteke ili softver putem interneta sa veb-sajtova koje su nepoznate.

Sredstva zasnovana na računaru

(nastavak)

- Nikad ne treba preuzimati softver ili datoteke koje korisnik nije izričito zahtevao.
- Testiranje sistema.
- Postoji besplatan softver za skeniranje sistema koji otkrivaju zlonameran softver.
- Instalirati antivirusni softver na računaru i koristiti ga barem jednom nedeljno.
- Instalirajte paketski filter na vaš računaru.

Sredstva zasnovana na računalniku

(nastavak)

- Instalirajte antišpijunski softver na vaš računalnik.
- Have a rootkit detection product on your computer.
- Instaliranje softvera za nadzor.
- Instalirajte softver za filtriranje sadržaja.
- Instalirajte softver za blokiranje neželjene pošte.

Sredstva zasnovana na računaru

(nastavak)

- Instalirajte softver za proaktivno otkrivanje i sprečavanje napada.
- Upravljanje zakrpama.
- Koristite druge brauzere osim Internet Explorera.
- Travel with a “sterile” laptop or no laptop.
- Koristite višeslojne identifikacije.
- Koristite šifrovanje podataka.

Sredstva zasnovana na računaru

(nastavak)

- Korišćenje alata za praćenje laptopa ili alata za resetovanje/daljinsko gašenje uređaja.
- Isključivanje P2P razmenjivanje datoteke sa drugim korisnicima.
- Traženje novih i neobičajnih datoteka.
- Otkrivanje lažnih veb-sajtova.
- Korišćenje jakih lozinki.
- Anonimno pretraživanje veba.
- Anonimno slanje e-pošte.

Sredstva zasnovana na ra unaru

(nastavak)

- Prilagođavanje podešavanja privatnosti na ra unaru.
- Obrisati spisak pretraga na Google.
- Priprema za oporavak od havarija: backup, backup, backup!

Beži na bezbednost

- Sakriti svoj Service Set Identifier (SSID)
- Koristiti kriptovanje.
- Filtrirati media access control (MAC) adrese.
- Ograničiti internet protokol adresu (IP adresu).
- Otkrivanje uljeza.
- Change the default administrator password on your wireless router to something not easily guessed

Beži na bezbednost (nastavak)

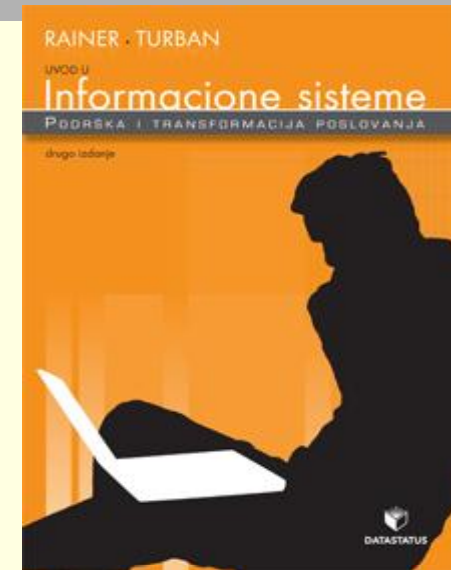
- Treba koristiti tehnologiju virtuelnog privatnog umrežavanja.
- Treba koristiti aplikaciju Remote Desktop da se poveže na svoj kućni račun.
- Treba konfigurisati paketski filter u Windowsu da bude uvek aktivan („on with no exceptions“).

Beži na bezbednost (nastavak)

- Treba pristupati samo onim veb-sajtovima koji koriste Secure Sockets Layer (SSL) za sve finansijske i li ne transakcije.
- Koriš enje softvera za bezbednost beži ne mreže.

POSLOVNI INFORMACIONI SISTEMI

prof. dr Zlatko Langovi

Vodi kroz tehnologiju 4

Osnove telekomunikacija i mreža

Sadržaj

VT4.1 Telekomunikacioni sistem

VT4.2 Tipovi mreža

VT4.3 Osnove mreža

Ciljevi učenja

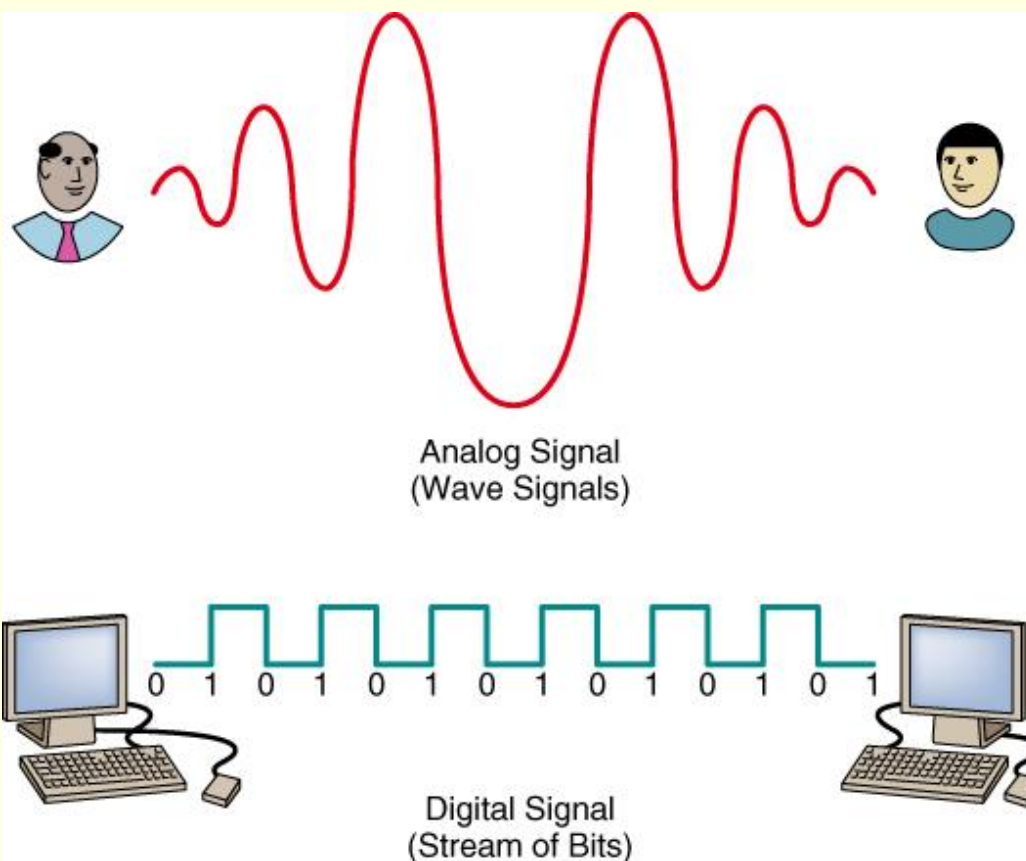
- Opisati osnovni telekomunikacioni sistem.
- Opisati osnovne tipove tehnologija prenosa.
- Opisati Ethernet i TCP/IP protokole.
- Objasniti razliku između klijent/server arhitekture i peer-to-peer arhitekture.

Telekomunikacioni sistem

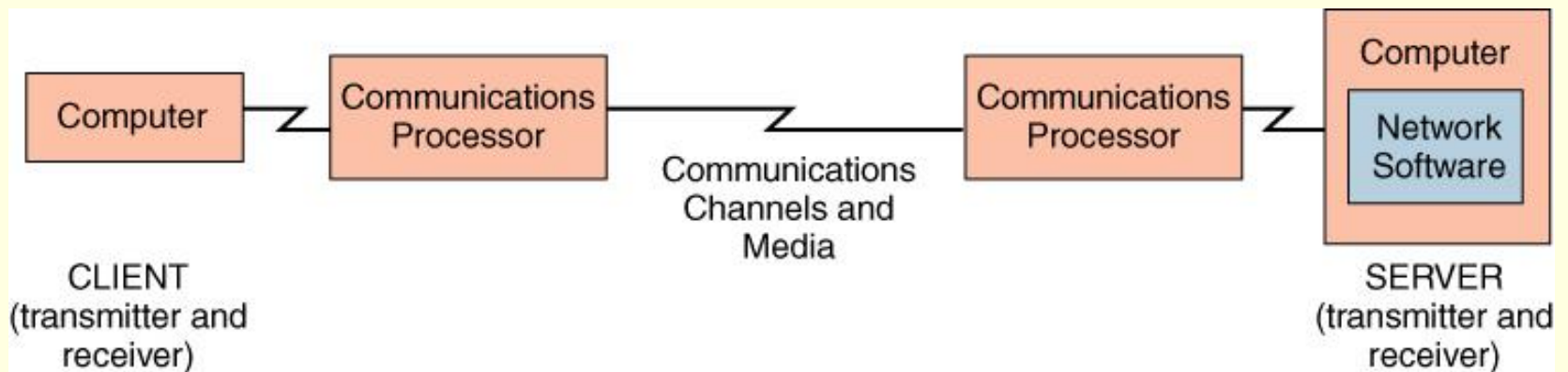

- **Telekomunikacioni sistem** sastoji se od hardvera i softvera koji prenosi informacije sa jednog mesta na drugo.

Analogni i digitalni signali

Tipi an telekomunikacioni sistem

Mrežni uređaji

- Modem
- Multipleksor
- Komunikacioni procesor

Komunikacioni kanali i mediji

- Upredena parica
- Koaksijalni kabl
- Opti ki kabl

Upredena parica

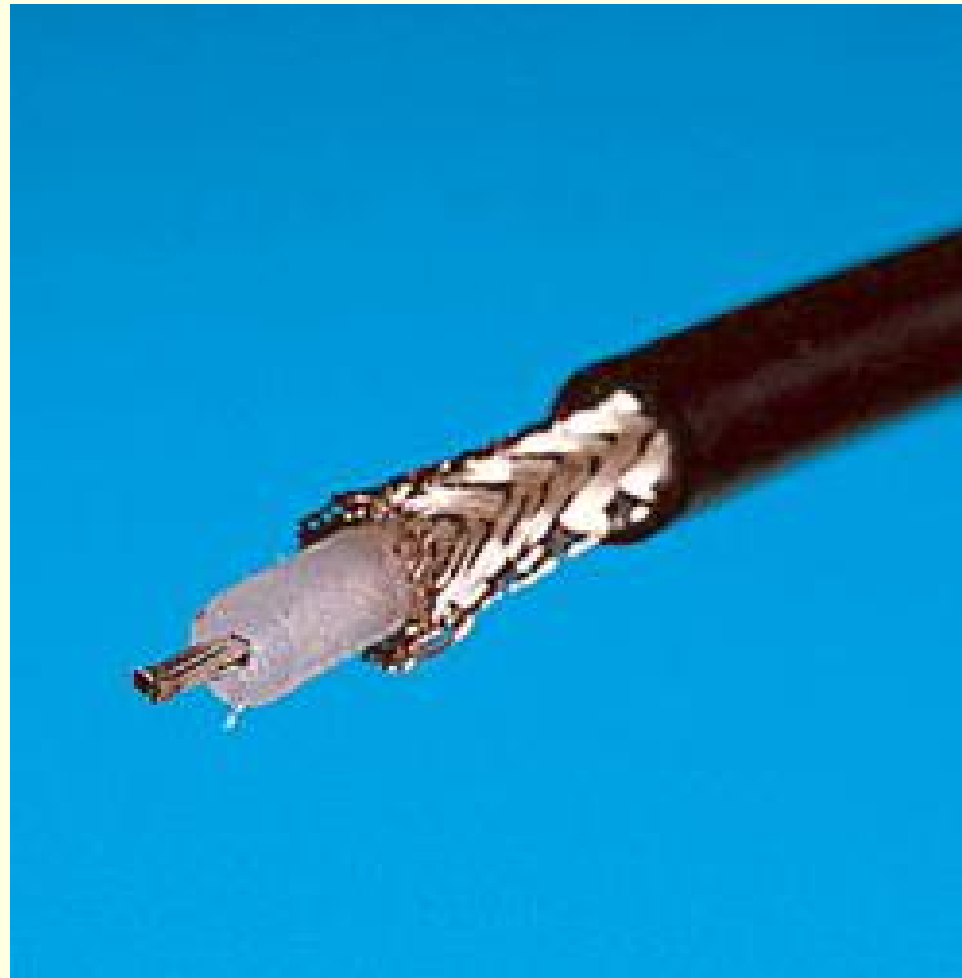

Koaksijalni kabl

Opti ki kabl

Brzina prenosa

- Širina propusnog opsega
- Uskopojasni prenos
- Širokopojasni prenos

Tehnologije prenosa

- Integrated Services Digital Network
- Digital Subscriber Line
- Asynchronous Transfer Mode
- Sinhrona optička mreža
- T-veza

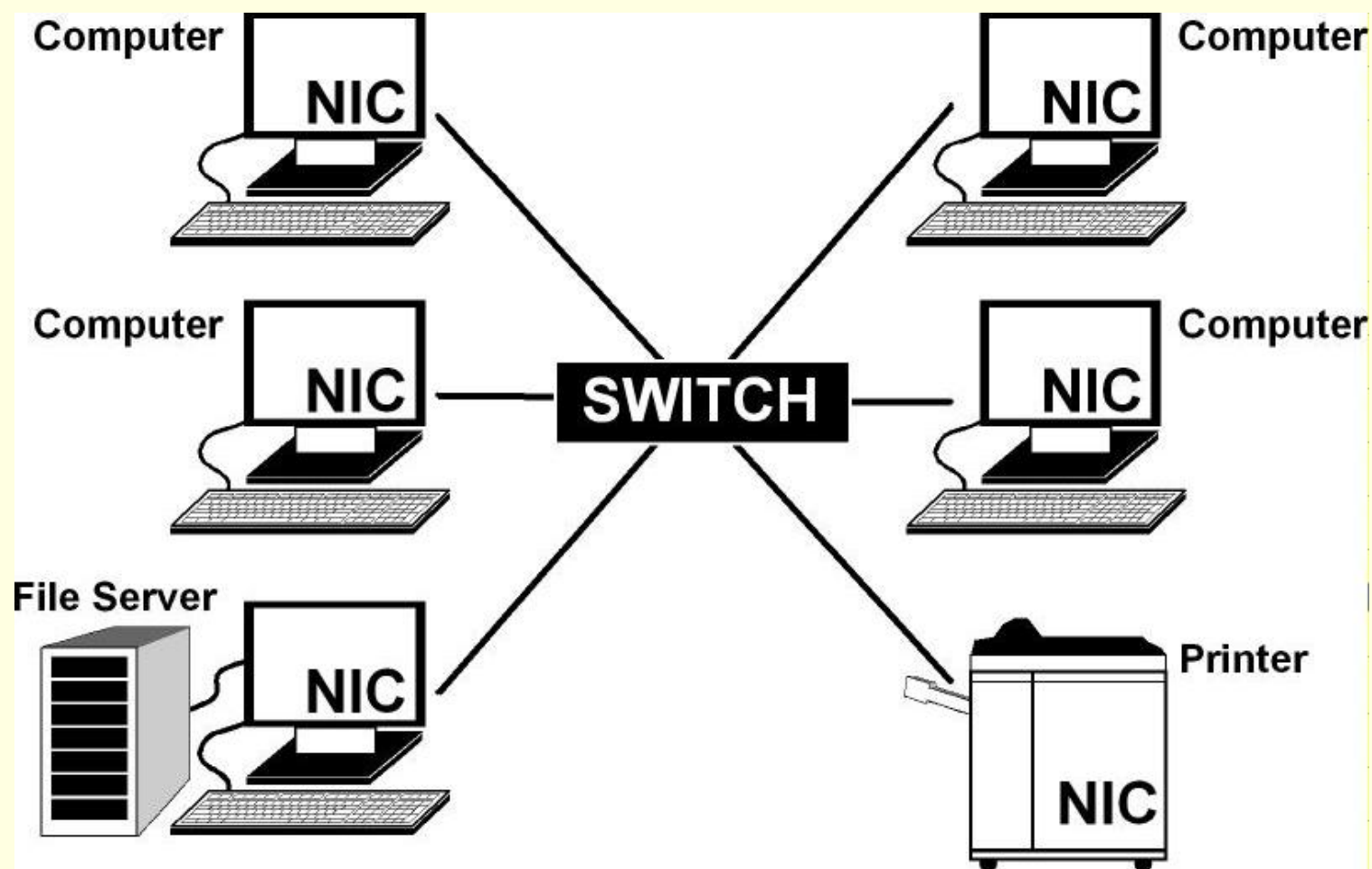
Tipovi mreža

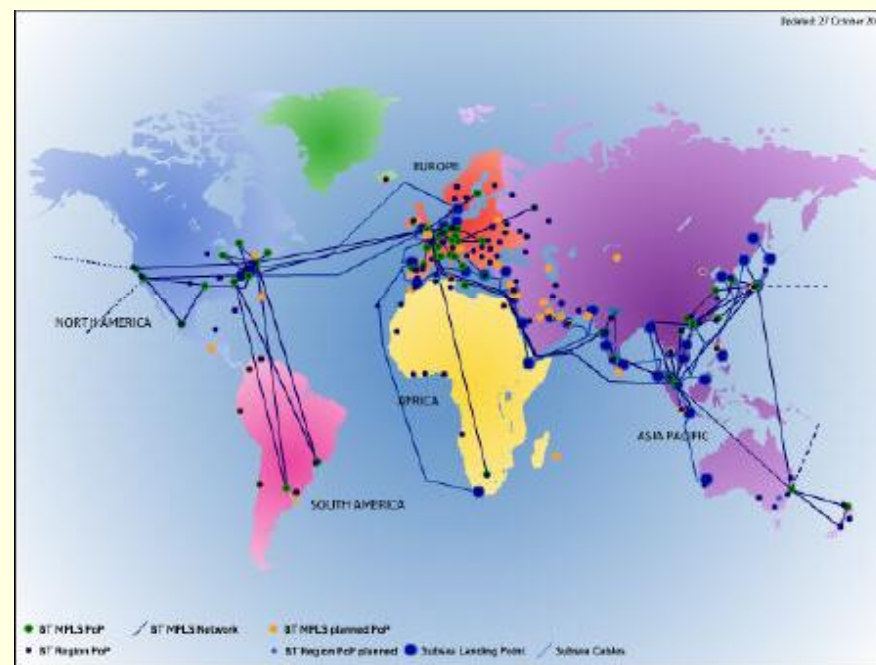
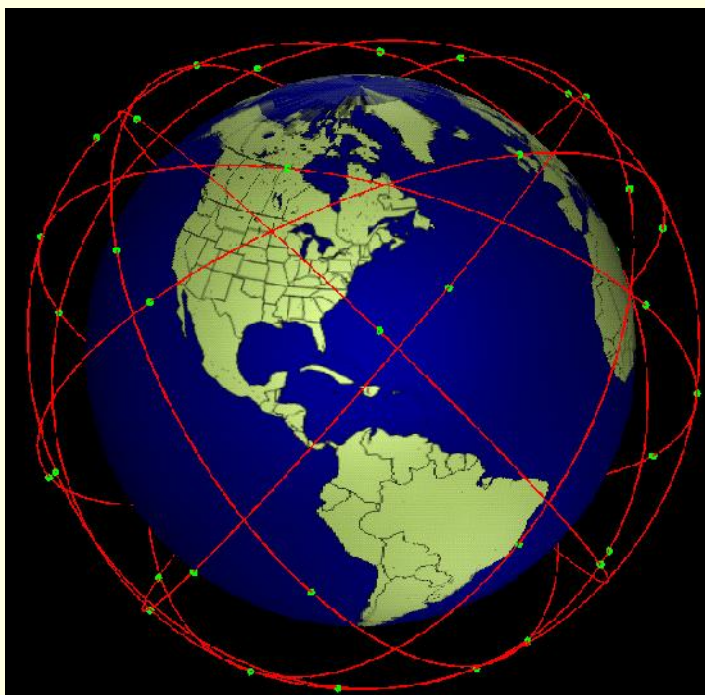
Ra unarska mreža je sistem koji povezuje računare putem komunikacionih medija tako da između njih mogu da se razmenjuju podaci.

- Lokalna mreža
- Mreža velikog područja
- Value-added network
- Mreža korporacije

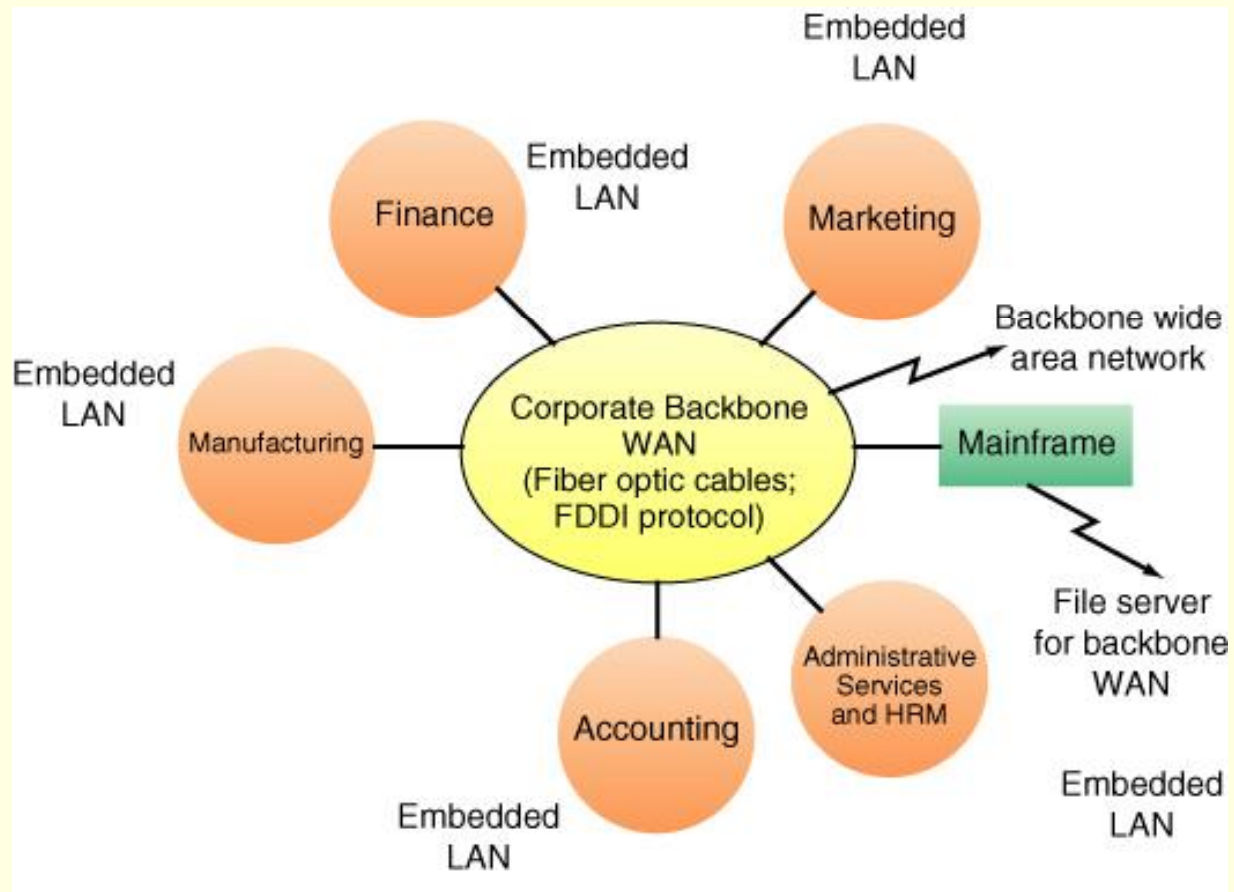
Lokalna mreža

Mreža velikog područja

Korporacijska mreža

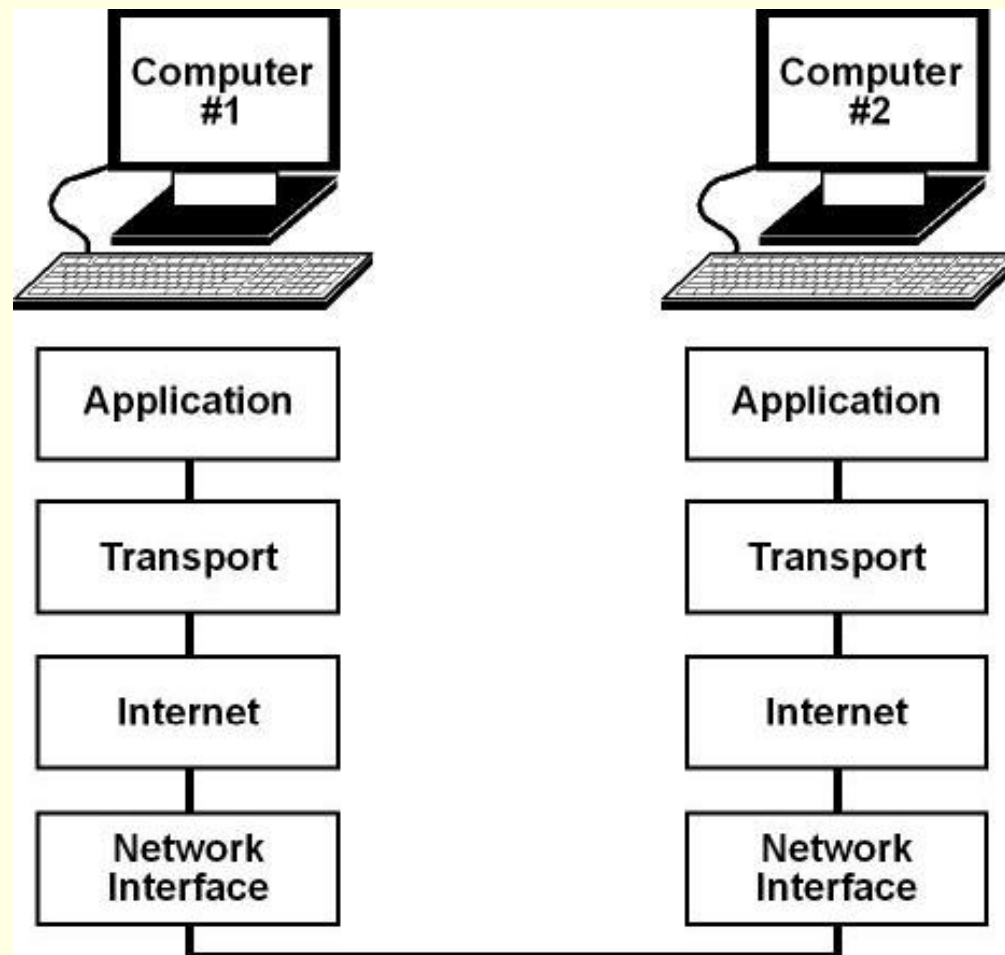

Osnove mreža

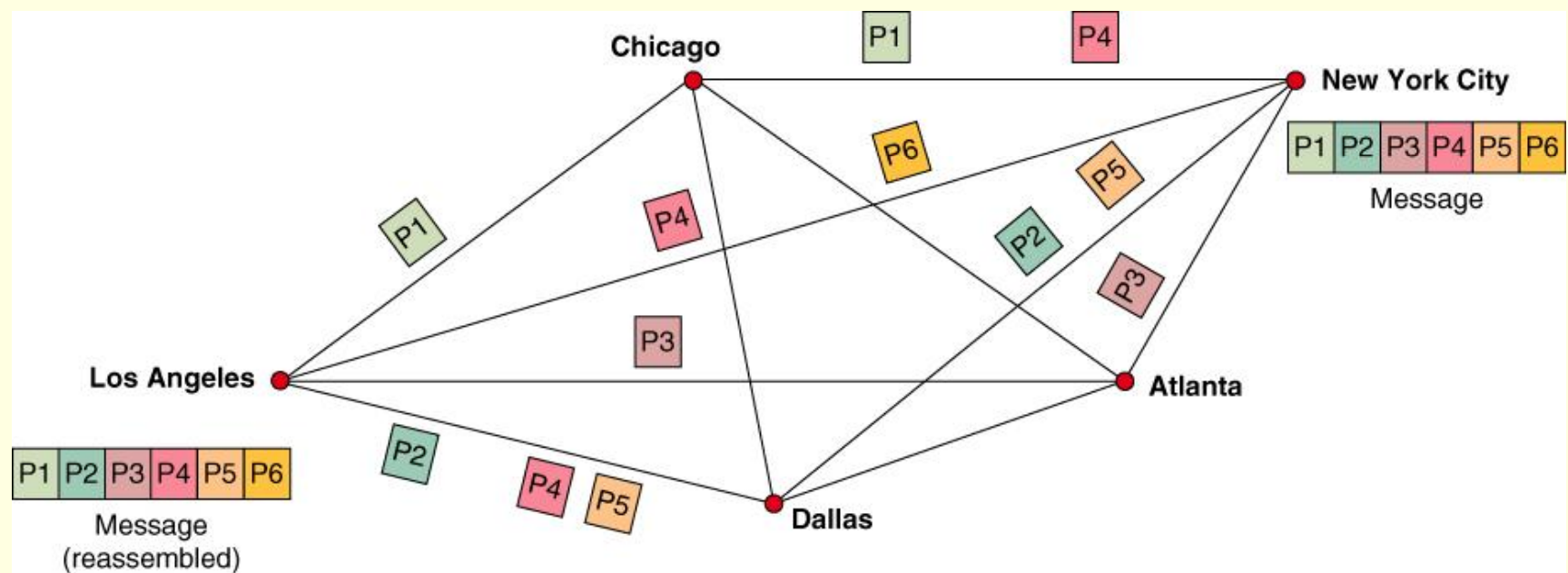

- Mrežni protokoli
  - Ethernet
  - Transmission Control Protocol/Internet Protocol
- Tipovi mrežne obrade
  - Klijent/server
  - Peer-to-Peer obrada

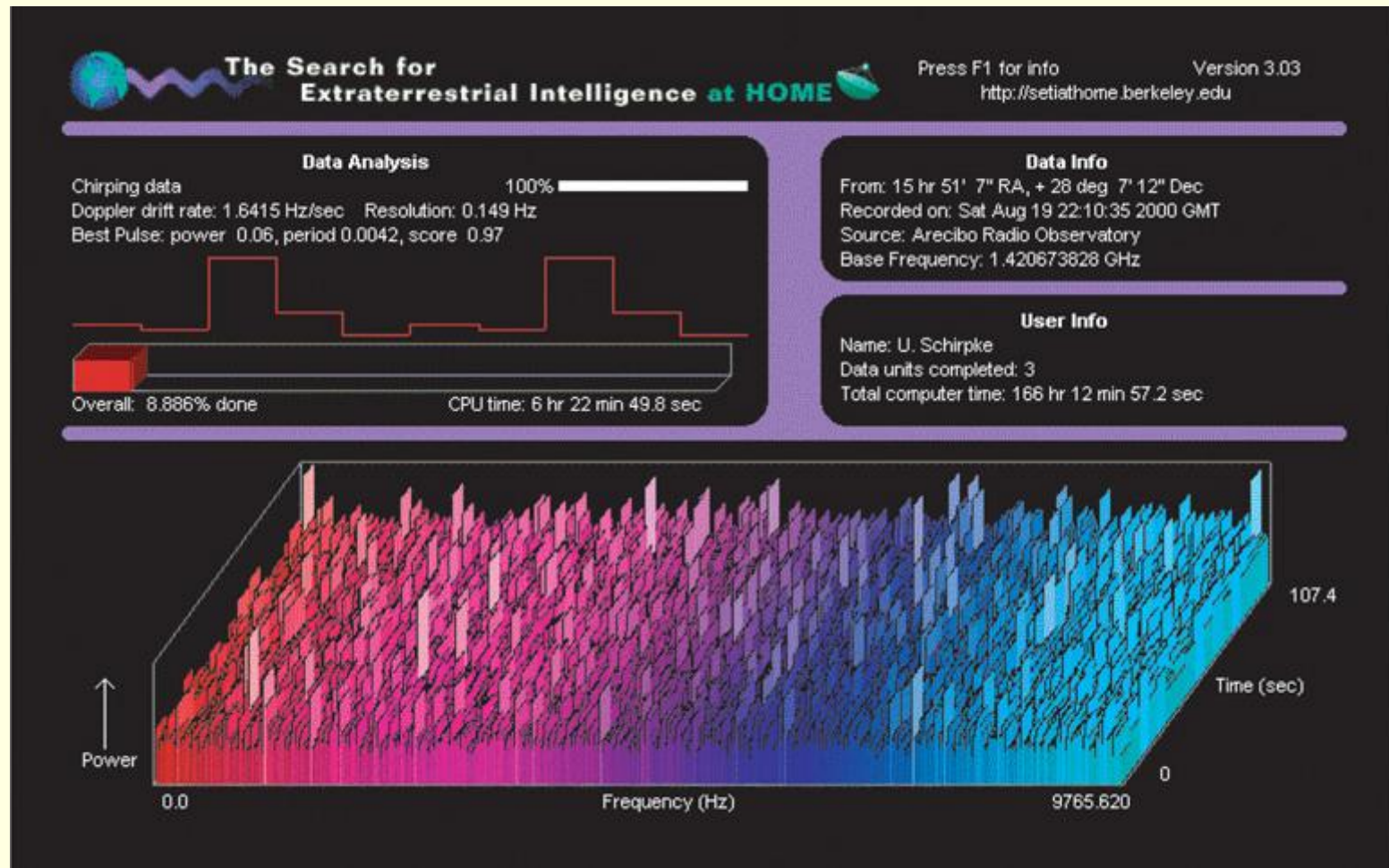
etiri sloja TCP/IP protokola

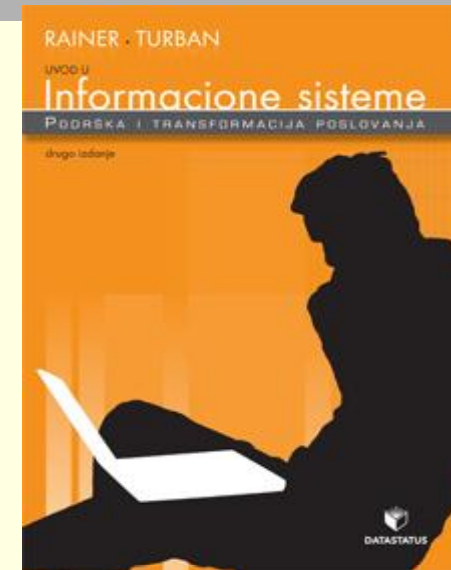
Mreža koja razmenjuje pakete

The Search for Extraterrestrial Intelligence (SETI@home): Peer-to-Peer obrada

POSLOVNI INFORMACIONI SISTEMI

prof. dr Zlatko Langovi

Vodi kroz tehnologiju 5

Osnove interneta i World Wide Web

Sadržaj

VT5.1 Internet

VT5.2 World Wide Web

Ciljevi učenja

- Definirati razliku između interneta, veba, intraneta i ektraneta.
- Opisati kako internet funkcioniše.
- Opisati različite načine povezivanja na internet.
- Opisati delove internet adrese.

Internet

- **Internet** je globalna mreža velikog područja (Wide-Area Network – WAN) koja povezuje približno milion organizacionih računarskih mreža u više od 200 zemalja sveta.
  - Intranet
  - Ekstranet
  - Skrivena mreža

Pristupanje internetu

- Povezivanje korišćenjem on-lajn usluga
- Internet kiosci
- Dial-up
- ISDN
- DSL
- Kablovski modem
- Satelit
- Bežično
- Fiber to the home (FTTH)

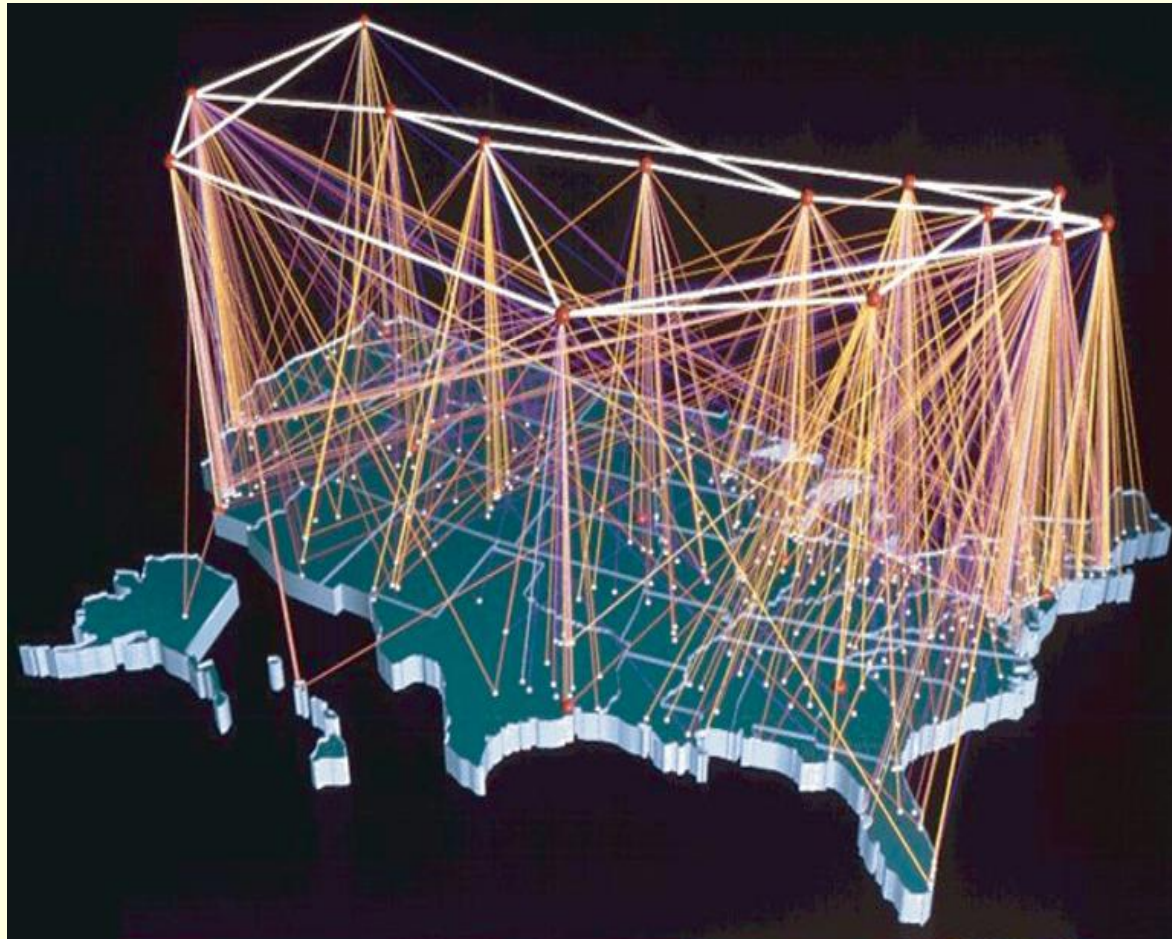
Internet kiosk

An Image of the Internet in the U.S.

Adrese na internetu

- **Imena domena** sastoje se od nekoliko delova koji su razdvojeni ta kama i koji se, da bi se razumela u ispravnoj hijerarhiji, itaju s desna nalevo.
  - Top-level domain (TLD)
  - Name of the organization
  - Name of the specific computer

Internet Address example

---

www.business.auburn.edu

Name of the specific
computer: business

Name of the organization:
Auburn University

Top level domain:
edu

World Wide Web

- **World Wide Web** je sistem univerzalno prihvaćenih standarda za uvođenje, pronalaženje, formatiranje i prikazivanje informacija pomoću klijent/server arhitekture.
  - Nije isto što i internet
  - Početna stranica
  - Uniform resource locator